

G. KLIMAŠEVSKI, Berlin, NDR

О ОДНОСУ ИЗМЕЂУ ПОГЛЕДА НА СВЕТ, ФИЛОЗОФИЈЕ И НАУКЕ

Марксистичка филозофија мора, нарочито данас, полазити од чињенице да су мишљење и делање милиона и милијарди људи и целих генерација научника тешње него икада повезани с основним питањима погледа на свет. Сви покушаји и настојања многих грађанских идеолога да оспоре постојање, оправданост постојања и објективну природу таквих питања, при све бржем развоју науке и све обухватнијом научно-техничком револуцијом, показали су се као неодрживи. Еволуција неких основних идеја у разним извештајима *Римском клубу* потврђује то у најновије време нарочито упечатљиво и убедљиво. Аутори појединих извештаја све више напуштају представу о аутономном развоју науке и технике и одбацују мисао о фаталној препуштености човечанства негативним последицама научно-техничког напретка. Проширило се схватање да кризне ситуације, ограничавање раста и опасност од пропасти човечанства не рађају научно-технички напредак *као такав*. У извештају *Крај расипања* каже се на крају да су „стварне границе раста мање научне или технолошке, а више политичке и социјалне природе и да добрим делом леже у области организације и управљања.“¹ Према томе, и из овог угла гледано, као хитан захтев намеће се овладавање научно-техничким напретком помоћу подесних социјалних и политичких механизма.

Из овога јасно проистиче релеванција једног од основних ставова марксизма-лењинизма према карактеру проблема погледа на свет: питање човекова погледа на свет није субјективне природе,

¹ D. Gabor/U. Colombo et al., *Das Ende der Verschwendung*, Stuttgart, 1976, str. 247.

већ има објективне, стално живе изворе. Један од главних извора „вечите“ људске потребе за погледом на свет је практична свестраност човека, његова свестрана животна пракса. Ова практична универзалност човекова егзистира у два облика: остварује се у присвајању природе материјалном производњом, као и у универзалној социјалној организацији и присвајању овог процеса у односима производње.

Човек се од животиње разликује у материјалној производњи и посредством ње. Свесна активност човека није исто што и животна активност животиње. „Додуше, животиња такођер производи... она производи једнострано, док човјек производи универзално; она производи само под влашћу непосредне физичке потребе, док човјек производи и кад је слободан од физичке потребе... она производи само за себе, док човјек репродуцира цијелу природу.“²

Практичној предметној универзалности одговара свесност човека. У високо специјализованој производњи која добија универзалан карактер човек упознаје законе материјалних процеса, он се суочава с јединственошћу света у његовој материјалности коју само филозофија може научно одразити и изразити.

Потреба за погледом на свет настаје, дакле, само на основи свестране продукције човека. Без рада он би остао као животиња у појединачном, постојање општег не би му уопште дошло до свести. Маркс је то изразио овако: „Сваки непосредни друштвени или заједнички рад у великом размеру тражи више или мање да се њиме управља, како би се довеле у склад индивидуалне делатности и извршиле опште функције које произлазе из кретања целокупног производног тела, за разлику од кретања његових самосталних органа.“³

Управо се ради о управљању кретањем целокупног тела кад се ломе копља око светоназорских одговора на основна питања нашег времена. Сазнање о раду као правом извору светоназорских питања идеалистима није дато. Они упорно остају при чињеници коју хоће узрочно да објасне, не могу да изађу из оквира саме чињенице и тако се врте у кругу. Пример таквог начина мишљења даје Ортега-и-Гасет: „Откуд потиче — питаће се неко — ова тежња ка универзуму, ка свету као целини, која је основни извор филозофије? Сасвим просто: та тежња која чини посебну драж филозофије јесте исконски и спонтатни став нашег духа у животу. Јер живети значи исто што и више или мање јасно тежити једном свеобухватном свету за који осећамо или слутимо да је целина.“⁴

За материјалисте свет као целина никад не може бити интуитивни опажај целине. Практично присвајање материје у ма-

² К. Marx—F. Engels, *Dela*, том 3, Prosveta, Beograd 1972, стр. 221—222.

³ К. Marx, *Kapital I*, у: К. Marx—F. Engels, *Dela*, том 21, Prosveta, Beograd 1970, стр. 296.

⁴ Ортега у Gasset, *Was ist Philosophie?* München 1967, стр. 60.

теријалној производњи у широком смислу увек је историјски процес. Разуме се, материју која се бесконачно и вечно развија човечанство никад не присваја апсолутно. То је, такође, бесконачан процес као и сазнање материје од стране човека. Материјалистичко-светоназорска теза о свету као целини нема, наравно, ништа заједничко с претензијом да се све постојеће у прошлости, садашњости и будућности обухвати или да се некој посебној науци подреде све дисциплине. Јединство света — то овде треба пре свега нагласити — не доказује се, како је то већ Енгелс изврсно објашњавао, спекулативним логичким аргументима, већ нас цела историја науке и материјалне производње учи да сазнајемо јединство света. Научно-филозофски биланс и генерализација овог светскоисторијског процеса оповргавају не само идеалистичке представе о нематеријалној суштини материјалног или о наднаравној суштини духовног, већ нам, такође, омогућавају да богатство облика материјалног јединства света објаснимо и опишемо. За материјализам је, барем у правом научном истраживању, обавезан став већине природних наука јасно антиспекулативан и антиидеалистички. Филозофски размишљајући о физикалној слици света, К. Ф. фон Вајцзекер каже: „За Кеплера позитивна сазнања наука указују на бога, док за Њутна управо само празнине у њима остављају простор за бога. Али такве празнине се обично у даљем развоју попуњавају и науке не могу мировати док се оне не попуне. Могу Лапласове хипотезе у појединостима бити и површне, ипак сваки истраживач природе мора себи поставити циљ да у својој области рада хипотезу о богу учини излишном. Бог и овештали, полурелигиозни појмови који се у новије време уместо њега, као природнонаучне хипотезе за објашњење појединих факата, означавају само несигурна места науке и стога се с напретком сазнања налазе у сталном и не много часном одступању.“⁵

Разуме се, материјалистичка филозофија проучава свет као целину (јединство света) само под једним одређеним аспектом, пошто она не улази у специфичне проблеме посебних наука. Треба схватити да је истраживање најопштијих законитости мењања и развоја постојећег ограничење истраживачког задатка који одговара предмету и компетенцији филозофије марксизма. Дијалектички материјализам никад није прихватио, и не сме и неће прихватити, агностицистичко или спекулативно становиште да проучавање света као целине није могућно ни нужно. Енгелс је с тим у вези писао: „... Људи се налазе пред противречношћу: с једне стране, они теже да исцрпно сазнају систем света у његовој целокупној вези, а, с друге стране, они тај задатак никада не могу потпуно да реше, како услед своје властите природе, тако и услед природе система света. Али ова противречност не само што лежи у природи оба фактора — света и људи, него је она и главна полуга целокупног интелектуалног напретка и раз-

⁵ C. F. Weizsäcker, *Zum Weltbild der Physik*, Stuttgart 1958, str. 136.

решава се свакодневно, непрекидно, у бесконачном прогресивном развоју човечанства.⁶ Тиме је, дакле, речено да ми материју практично као целину никад не можемо присвојити; то је могућно само духовно, у мислима о погледу на свет. Објективна противречност између коначне људске главе и бесконачног универзума за нас није апсолутно савладљива. Ми стално наново постављамо и разрешавамо ту противречност у појединачном, у бесконачном процесу сазнања материје у појединачном, у коме, такође, сазнајемо опште. Енгелс је стога сматрао да је „у том смислу људско мишљење исто толико суверено колико и није, а његова способност сазнавања исто је толико неограничена колико и ограничена. Суверено и неограничено по својој унутрашњој природи, своје позиву, својим могућностима, своје историјском крајњем циљу; несуверено и ограничено по појединачним остварењима и по изгледу у било којем датом времену.“⁷

Сазнајући квалитативно разноврсне појединачне развојне форме јединствене материје, ми у тој развојној разноврсности сазнајемо постојеће јединство материје, целину света, јер опште објективно егзистира у појединачном. Проблем света као целине виђен дијалектичкоматеријалистички поставља се овако: може ли дијалектички и историјски материјализам одговорити на питања да ли је „свет као целину“ створио бог или он постоји вечито, да ли је он бесконачан у простору и времену, да ли је цео свет материјалан, да ли материја показује универзалне законе бића и својства као што су кретање, узајамно дејство, простор, време и каузалитет? Чињеница да ниједна наука не може дати затворен појам света као целине не значи никако да у нашим представама не може бити никакве поуздане информације о својствима целог материјалног света. А то значи: такав поглед на свет је могућан! Ми смо одлучно против оних схватања по којима је свако истраживање света као целине исто тако анахронизам као и натурфилозофија. Уз ово, две напомене које треба да предупреде неспоразуме.

Прво, мора се нагласити да недостатак натурфилозофије никако није био у томе што је она истраживала свет као целину. У ствари, њени покушаји су се сводили на наслућивања јер није имала на располагању конкретне научне чињенице. Ми с Марксом и Енгелсом окрећемо леђа сваком облику натурфилозофије, јер доследан материјализам тежи да истражи непознате везе, а не да спекулативним путем открије њихову суштину. Ово ограничење и одрицање омогућено је објективним напретком посебних наука, а филозофски оно је утврђено признањем материје као *јединог* извора нашег знања. Тиме филозофски легитимно постављање проблема треба јасно да се разликује од светоназорског виђења света као целине. „Јасно је да свет представља јединствен систем, то јест повезану целину, али познавање овог система прет-

⁶ К. Marx—F. Engels, *Dela*, том 31, Prosveta, Beograd 1974, str. 31.

⁷ *Isto*, str. 68.

поставља познавање *целокупне* природе и историје, које људи *никада* неће постићи. Дакле, ко ствара систем, мора испунити безбројне празнине властитим измишљањем, то јест мора *ирационално* фантазирати...⁸ Тако дијалектички материјализам узима став према двема недијалектичким крајностима: с једне стране, према негацији принципијелне сазнатљивости света као целине и, с друге стране, према догматском схватању овог принципа. Мада је Енгелс, како је овде показано, не само упозорио на опасност од природнонаучног стварања система уопште, већ и образложио његов историјски условљен крај, ипак он сазнање света као целине није сматрао као залудан посао. Важно је да је указао на сву противречност тога процеса.

Друго, марксистички поглед на свет ослања се у својим судовима о универзуму на оно што пружају разне посебне науке. Пошто он својом материјалистичком полазном тачком ни у једном саставном делу и ни у једном парцијалном проблему не познаје никакав *изваннаучни* пут, то је његова предметна област иста као и област других наука. То су природа, друштво, сазнање и мишљење. У тој области се врши природнонаучни, друштвенонаучни и филозофски процес уопштавања. Ако као уопштавање схватимо методски поступак помоћу којег се сазнање креће од појединачног ка општем, у науци се то увек дешава са циљем да се дође до појмова, закона и теорија. У складу с тим се у филозофском уопштавању долази до филозофских категорија, закона и теорија. Уопштавања садрже увек више од самог сумирања оног што је познато. При том она у својој општости често нису непосредно проверљива; тада се у својим саставним деловима морају накнадно проверити на исказима које садрже. С обзиром на ту специфичност филозофских уопштавања јасно је да се она не подударaju с оним закључцима до којих долазе посебне науке свака за себе.

Ако суштину мноштва конкретних светоназорских проблема, као оних о рату и миру, о извору социјалног и националног угњетавања, сажмемо у суштину социјализма, у услове овладавања научно-техничком револуцијом, доћи ћемо, у сагласности с другим марксистима,⁹ до следећих закључака:

Прво, сва питања из проблематике погледа на свет, и свако за себе, тангирају повезаност човека и друштва, њихову историју, као и однос према развоју света уопште.

Друго, свако питање из проблематике погледа на свет има фундаменталан значај за делање људи и сваког појединца; њихово постављање циљева зависиће на фундаменталан начин од једног или другог, квалитативно различитог одговора на постав-

⁸ *Isto*, str. 84.

⁹ Упореди ставове у следећим делима: W. Eichhorn I, *Dialektischer und historischer Materialismus — ein Bestandteil des Marxismus-Leninismus*, Berlin, 1976; H. Klotsch et al., *Philosophie der Arbeiterklasse*, Berlin 1975.

љено питање у вези с погледом на свет. Ко историју схвата као хаотично и апсолутно случајно збивање, нити ће трагати за законитостима, нити ће моћи да схвати социјализам као нужан развојни продукт целокупне досадашње историје човечанства. Али, ко заступа схватање да је историја законит процес, тај ће анализирати противречности и снаге које су одређивале и данас одређују развој, и у водећој улози радничке класе неће откривати неку произвољну претензију на власт, него општу законитост у развоју класе која у социјализму има улогу одлучивања, поседовања и вршења власти.

Треће, сва питања светоназорске природе су таква да се човеку постављају нужно, да га гоне да се свесно или несвесно, хтео или не хтео, о њима изјашњава, да заузима став, па и да поступа према њима. Пошто је сваки одговор на питања погледа на свет израз историјске и класно конкретне друштвене свести, та нужност у суштини није индивидуалне, већ друштвене природе: она се поставља сваком индивидууму као припаднику, као делу одређене класе или друштвене формације. Она му се поставља, пре свега, објективно, а не субјективно.

Ко на основу различитих мишљења појединих људи о овом или оном питању покуша да изведе закључак о неограниченом броју погледа на свет, о томе да људи заузимају ставове искључиво субјективно, мора се суочити бар са овим питањима:

— Како стоји са различитошћу мишљења у различитим равнима или на различитим ступњевима сазнања? Има ли у сазнању суштине, у образовању закона и теорија мноштво филозофски немотивисаних схватања? На ово се мора дати негативан одговор.

— Има ли плурализам у начинима мишљења која се односе на схватање света као целине? У случају да такав плурализам постоји, не напушта ли низ тих начина тло науке?

— Како, коначно, стоји ствар с наводном различитошћу мишљења с обзиром на чињеницу да је мишљење друштвени процес који се усталио у пракси као материјално-предметна делатност и који у њој треба да се провери и потврди?

У реалној борби марксистичког погледа на свет против свих врста буржоаских схватања света показује се да борба партија има своје теоријско језгро у материјалистичком или идеалистичком одговору на основно питање, а своје социјално обележје добија опредељењем за или против интереса радничке класе.

Ако под погледом на свет разумемо одговоре на основна питања погледа на свет, онда тим термином обухватамо следеће:

- питање порекла, начина постојања и развоја света,
- питање извора нашег знања,
- питање места човека у свету,
- питање смисла живота,

— питање карактера друштвеног прогреса с обзиром на специфичност наше епохе.

Из тога теоријски нужно проистичу две консеквенце:

Прво, по марксистичком схватању филозофија и поглед на свет нису идентични; свет као целина долази до изражаја тек у јединству три саставна дела марксизма-лењинизма.

Друго, филозофија даје најопштије теоријске основе за поглед на свет марксизма-лењинизма. Те основе леже, пре свега, у доследном материјализму, који такође обухвата друштво и историју, у јединству дијалектике и материјализма као теорије и метода развоја за све материјалне и идејне домене.

Ове две тезе су од фундаменталног значаја за израду и реализацију стратегије и тактике радничке класе.

При том велика важност припада повезаности филозофске и економске теорије. Како при разоткривању тајне капиталистичке експлоатације тако и при даљој изградњи социјализма мора се, према материјалистичком схватању друштвеног развоја, полазити од тога да су политичке и идеолошке појаве у последњој инстанци условљене економском структуром друштва.

Даље, на основним принципима дијалектичког и историјског материјализма заснована концепција о друштву у социјализму, у свим његовим фазама, мора бити слободна од субјективизма и моралног придиковања о достојанству и побољшању човека. Ни апстрактни принципи ни надажнито израђени планови хармоничне организације живота не могу убрзати реални процес, већ једино борба радних људи под вођством радничке класе и њене партије за провођење законитости у складу с интересима и циљевима ове класе.

Потребно је да у вези с одговорима на основна питања која се постављају свакој врсти погледа на свет кажемо нешто више о суштини марксистичко-лењинистичког погледа на свет. При том фундаментална улога филозофије долази до изражаја у томе што заправо сви одговори на постављена питања зависе од одговора на основно питање филозофије. У том смислу, и само у том, има у оквиру марксистичко-лењинистичког погледа на свет непроменљивих основних одговора. Они дају оквир за даљи продуктиван филозофски рад.

Одговори ове врсте су следећи светоназорски основни искази:

— Јединство света састоји се у његовој материјалности. Он постоји као целина квалитативно различитих објеката и процеса који су одређени и условљени својом повезаношћу с другим објектима и процесима и с њима се мењају и развијају.

— Извор нашег знања је објективна стварност која постоји изван наше свести и независно од ње, која се може сазнати и која се сазнаје.

— Место човека у свету одређено је тиме што је људска суштина скуп друштвених односа и што су материјални односи производње одређујући односи.

— Смисао живота се мора одређивати конкретно-историјски, у зависности од карактера епохе.

— Друштвени прогрес се остварује по законима нужног усклађивања односа производње с карактером производних снага, при чему развијенија укупност односа производње представља прогресивнији карактер једне друштвене формације у поређењу с неком другом. Путем историјског процеса класне борбе бескласно друштво смењује експлоататорски поредак.

Овим одговорима, због њихове директне везе с материјалистичким ставом у основном питању филозофије и због филозофског процеса уопштавања већ завршеног у историји филозофије и науке, није потребна никаква принципијелна допуна или проширење. Одговори које смо навели, као и основне теореме у свакој науци, нису више непосредно повезани с напретком сазнања; још више: они су због свог општег важења за свако људско сазнање и за сваку људску делатност елементарна основа за даљи напредак самог сазнања.

Наравно, то нема никакве везе с догматизмом, јер је марксистичка филозофија у процесу уопштавања увек гледала и гледа прави филозофски процес сазнања. Ми морамо помно анализирати где аргументи науке и праксе говоре против натурфилозофске концепције класика марксизма-лењинизма, а где резултати марксистичке филозофије у погледу њених филозофско-светоназорских исказа остају какви су. Не смемо дозволити да нас збуну тврдња да према резултатима модерне физике нису више сви ставови потпуни и чврсти.

Није свако научно уопштавање филозофско уопштавање. Уопштавање је само онда филозофско ако је, у сагласности с основним принципима марксистичке филозофије, усмерено на основна питања погледа на свет.

Као светоназорски исказ истакли смо јединство материје и кретања. Тај исказ има велик значај како за марксистичко схватање друштвених процеса, тако и за рапчишћавање с теолошким спекулацијама и идеалистичком филозофијом. Аргументи католичке теологије увек излазе на то да мора постојати неки први покретач, да за материјално кретање мора постојати неки идејни импулс који се налази изван материјалног света. Ова теза је, и без позивања на већ наведене исказе о одређеним филозофским концепцијама, сасвим довољна за оповргавање спекулације о првом покретачу. С друге стране, недопуштено је, апсурдно и штетно, из апсолутно важећих светоназорских исказа — на пример из оног о материји и кретању — апсолутизовањем изводити тезе за посебне науке. Тако филозоф, на пример, није у стању да, полазећи од тезе о јединству материје и кретања, тврди нешто

коначно о структури материје. Да ли то значи да се однос марксистичка филозофија — наука на овом ступњу мења? Нипошто.

Ми не остајемо на овом ступњу сарадње, ми се не ангажујемо, како се то понекад без познавања ствари тврди, као „врховна управа вечитих истина“.

Прво, кад год покушавамо да своју филозофију објаснимо другима, ми улазимо у анализу резултата посебних наука и друштвених процеса. *Друго*, филозоф може и мора, полазећи од свог општег познавања филозофске теорије и развоја ове или оне посебне науке, постављати одређене филозофске хипотезе. Под филозофском хипотезом ми са Х. Херцом подразумевамо „на резултатима посебне науке и на њиховој анализи засновано наслеђивање о важењу закона једне науке у другој или о доприносу теорије која се развија прецизирању филозофских категорија.“¹⁰

Ако као битно поље ове хеуристичке функције дијалектичког материјализма узмемо филозофско уопштавање природнонаучних резултата, онда добијамо следећу основну структуру процеса уопштавања:

Најпре се проверава слагање чињеница са филозофским основним принципима. Пошто ови имају висок степен апстракције, онда већином није потребан велики теоријски напор. Али, светоназорска релеванција може бити веома значајна, па се мора потпуно искористити. Помислимо само на „индетерминизам“ који је квантна физика тобоже доказала. Још није прошло време кад грађански филозофи и природњаци, посредством вулгаризованог фалсификовања марксизма, за основу своје полемике узимају често измишљена неслагања између нових резултата природних наука и основних принципа марксистичке филозофије.

Потом се формулише један филозофски прецизиран исказ у који улазе како нови природнонаучни материјал, тако и уопштавање помоћу филозофских категорија. Битно је филозофско прецизирање при коме се ширење одређених природнонаучних чињеница из једне области на другу не сме сводити само на голу тврдњу. Полазна тачка мора бити једино природнонаучна анализа.

Најзад се посредством овог прецизираног филозофског исказа иде даље на једну или више филозофских хипотеза, које, као и сваку научну хипотезу, треба проверити. И овде важи правило да оне тиме не постају теорије или део неке филозофске теорије, да се њихово важење не сме просто постулирати, већ га треба потврдити у процесу сазнања који може бити сложен и често дуготрајан. Тако филозофски истраживачки процес постаје јединство светоназорског и хеуристичког рада. Прецизирањем и постављањем хипотеза, као и њиховим потврђивањем или оповргавањем, *допуњује се и проширује основа за утврђивање основних*

¹⁰ H. Hörz, *Marxistische Philosophie und Naturwissenschaft*, Berlin 1974, str. 122.

принципа филозофије (светоназорска функција). Истовремено се даје специфичан допринос даљој теоријској дискусији међу природњацима о још нерешеним проблемима (хеуристичка функција).

За марксистичку филозофију и њен однос према погледу на свет и према науци изразито важи стање које је М. Планк после више деценија сопственог природнонаучног и материјалистичког филозофског рада овако описао: „Бивало је у прошлости да су природна наука и филозофија стајале једна према другој одбојне и хладне. То време је давно прошло. Филозофи су увидели да није упутно правити природњацима прописе о томе којим методама треба да се служе и којим циљевима треба да стреме, а природњацима је постало јасно да полазна тачка њихових истраживања не лежи само у чулним опажајима... Управо нам новија физика са свом озбиљношћу поново скреће пажњу на стару истину: има реалитета који су независни од наших чулних осета, и има проблема и конфликта у којима ови реалитети имају за нас већу вредност него најбогатија ризница свега нашег чулног света.“¹¹

Према овој светоназорској и гносеолошкој премиси дијалектичко-материјалистичко истраживање осећа се обавезним.

G. KLIMASZEWSKY

ZUM VERHÄLTNIS VON WELTANSCHAUUNG, PHILOSOPHIE UND WISSENSCHAFT

Zusammenfassung

Nach der Meinung des Verfassers die marxistische Philosophie habe in der Gegenwart in besonderer Weise von der Tatsache auszugehen, dass das Denken und Handeln von Millionen der Menschen und ganzer Wissenschaftsgenerationen enger denn je mit weltanschaulichen Grundfragen verknüpft seien. Das weltanschauliche Fragen sei nicht subjektiver Natur, sondern habe objektive, ständig wirkende Quellen. Eine grundlegende Quelle des menschlichen Bedürfnisses nach Weltanschauung sei die universelle Lebenspraxis des Menschen, die Aneignung der Natur durch die materielle Produktion. Das praktische Aneignen der Materie in der Produktion sei immer ein historischer Prozess, der ebenso unendlich fortschreitend sei wie die Erkenntnis der Materie durch den Menschen. Indem wir die qualitativ mannigfaltigen Entwicklungsformen der einheitlichen Materie erkennen, erkennen wir die existierende Einheit der Materie, das Ganze der Welt.

¹¹ M. Planck, *Physikalische Gesetzmäßigkeit*, in: *Wege zur physikalischen Erkenntnis*, Bd. 1, Leipzig 1943, str. 141.

Die marxistische Weltanschauung gründet sich in ihren Urteilen über das Universum darauf, was die verschiedenen Einzelwissenschaften liefern. Da sie keinen ausserwissenschaftlichen Erkenntnisweg kennt, ist ihr Gegenstandsreich der gleiche wie der anderer Wissenschaften: es ist die Natur, die Gesellschaft, die Erkenntnis und das Denken.

Alle weltanschauliche Fragen seien von grundlegender Bedeutung für das Handeln der Menschen und jedes Individuums. Das sind die Fragen nach dem Ursprung, der Existenzweise und der Entwicklung der Welt, nach der Quelle unseres Wissens, nach der Stellung des Menschen in der Welt, nach dem Sinn des Lebens, dem Charakter des gesellschaftlichen Fortschritts und nach dem Wasen unserer Epoche.

Die Antworten auf diese Fragen hängen von der Beantwortung der Grundfrage der Philosophie. Diese gibt die allgemeinsten theoretischen Grundlagen der Weltanschauung des Marxismus-Leninismus, die von fundamentaler Bedeutung für die Ausarbeitung und Realisierung der Strategie und Taktik der Arbeiterklasse seien.

